

Zpráva o činnosti Archivu Národního technického muzea v Praze za rok 2020

Sídlo archivu a kontakty: Kostelní 42, 170 78 Praha 7

tel. +420 220 399 196, fax. +420 220 399 200,

archiv@ntm.cz, <http://www.ntm.cz/archiv-knihovna/archiv-ntm>

Zřizovatel: Ministerstvo kultury ČR, zřizovací listina č. j. 17476/2000 z 27. 12. 2000 ve znění rozhodnutí ministryně kultury č. 3/2013 ze dne 20. 6. 2013.

Zařazení v organizační struktuře instituce: Národní technické muzeum – odbor vědeckého tajemníka (do 31. 3. 2020)/odbor archivních, knihovních a informačních zdrojů (od 1. 4. 2020) – oddělení Archiv Národního technického muzea

Akreditovaný specializovaný archiv podle zákona č. 499/2004 Sb., § 80, odst. 4 (akreditace potvrzena ředitelem OASS MV ČR dne 2. 12. 2008, č. j. MV-70447-4/AS-2008).

Výroční zpráva Archivu Národního technického muzea za rok 2020 byla vyhotovena na základě odst. 1 a 2 § 62 zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Zpráva byla rovněž vyhotovena v souladu s metodickým návodem odboru archivní správy Ministerstva vnitra (č.j. AS-366/1-2005) ze dne 24. února 2005 - metodika zpracování výročních zpráv specializovaných, bezpečnostních a soukromých archivů.

Úvodem, s Covidem

Poté, co se v prvních měsících roku 2020 rozšířil po světě, Evropě i ČR koronavirus způsobující nemoc covid-19, přijala vláda a ministerstva řadu opatření, majících za cíl zabránit nákaze. Důsledky rozšiřující se nemoci, resp. důsledky vládních/ministerských opatření zasáhly i chod NTM, resp. Archivu NTM.

Po personální stránce (početně) nebyl Archiv NTM dotčen. Zaměstnancům byl v období 12. 3. - do 8. 5. umožněn home office, situace se opakovala od 5. 10. do 2. 12. U některých pracovníků byla při souběžném zavření základních škol dotčena obecná možnost práce.

Omezen byl badatelský provoz. Badatelna byla uzavřena v období 11. 3. – 31. 8., opětovně od 23. 10. Do konce roku již nebyla otevřena.

Omezena byla rovněž možnost pobytu v mimopražském depozitáři, kde by za normálních okolností probíhala část pořádacích prací.

Co se zásadně změnilo, byl způsob práce s archiváliemi. Místo pokračování fyzických pořádacích prací, které byly na dobu skoro 4 měsíců minimalizovány, nastoupily či se zintenzivnily práce, které bylo možno vykonávat dálkově z domova. Jednalo se např. o převod starých pomůcek do software ELZA, rejstříkování jednotlivých svazků tzv. Klepovy sbírky, identifikaci leteckých snímků dle rekonstruované pomůcky, či určité „předzpracovávání“ fondů (na základě náhledů archiválií byla připravována koncepce fyzického zpracování).

I. Personální obsazení archivu NTM k 31. 12. 2020

vedoucí oddělení:

PhDr. Zdeněk Vácha

pracovníci:

PhDr. Romana Petruňková (1,0 úvazku)

Mgr. Kateřina Lounová (0,8 úvazku)

Mgr. Jaromír Patočka, PhD. (0,8 úvazku)

Martin Ulrich (1,0 úvazku)

II. Celkové množství uložených archiválií

V Archivu NTM je k 31. 12. 2020 evidováno celkem 605 archivních souborů v celkové metrāži 2257,73 bm; nezpracovaná část (344 archivních souborů) tvoří 2006,33 bm (88,86%), zpracovaná (162 archivní soubory, dalších 106 souborů je částečně zpracováno) 251,40 bm (11,13%), z toho inventarizovaná (48 archivních souborů) 42,06 bm (1,86%, resp. 16,73% ze zpracované části). Všechny archivní soubory jsou evidovány v evidenčním statusu 1 jako „archivní soubory v přímé péči instituce, uložené v instituci“.

Evidence v programu PEvA byla vykonávána průběžně, nově bylo zapsáno 5 archivních souborů, průběžně aktualizováno bylo 15 listů NAD. Na základě výzev NAČR z března a dubna 2020 bylo pokračováno v aktualizaci dat v databázi PEvA, a to v heslech původců a lokalit. Dva dříve samostatné archivní soubory byly sloučeny s dalším archivním souborem (NAD 547 Rakousko-Uherské patenty a NAD 556 Československé patenty do NAD 697 Sběrka průmyslových patentů).

Základní evidence archivních pomůcek obsahuje 275 archivních pomůcek.

V rámci přípravy spuštění nového programu PEvA II byl pro úroveň operátora v Institutu pro veřejnou správu Praha – Vzdělávacím středisku v Benešově ve dnech 8. – 9. 9. 2020 proškolen PhDr. Zdeněk Vácha.

Z důvodu mimořádných vládních opatření se bohužel do konce roku nepodařilo realizovat proškolení PhDr. Romany Petrunčíkové pro úroveň operátora a PhDr. Zdeňka Vácha pro úroveň lokálního administrátora.

III. Výběr, zpracování a využívání archiválií

III. 1. a) Výběr archiválií ve skartačním řízení

V roce 2020 byla vykonána v rámci zřizovatele dvě skartační řízení. Archiválie získané cestou skartačních řízení jsou evidovaná v programu PEvA pod vnější změnou č. 4/2020 (čj. NTM-AKIZ/7821/2020) a č. 22/2020 (čj. NTM-AKIZ/7876/2020).

III. 1. b) Výběr archiválií mimo skartační řízení:

vnější změna č. 1/2020: 832 *Nováček Prokop* - dar (Kočová Jana, zajistil Zdeněk Vácha);

vnější změna č. 2/2020: 751 *Sbírka historie letectví* - dar (Roudný Miroslav, zajistil Jaromír Patočka);

vnější změna č. 3/2020: 800 *Sbírka fotografií* - dar (VŠCHT Praha, zajistil Zdeněk Vácha);

vnější změna č. 6/2020: 844 *Vagónka Tatra, Praha Smíchov* - dar (VÚKV, a. s., zajistila Romana Petrunčíková);

vnější změna č. 7/2020: 809 *Sbírka oborové dokumentace* - dar (Skleničková Sandra, zajistila Romana Petrunčíková);

vnější změna č. 8/2020: 800 *Sbírka fotografií* - dar (Novotný Ivo, zajistila Romana Petrunčíková);

vnější změna č. 9/2020: 810 *Sbírka plaket, medailí, mincí a drobné plastiky* - koupě (NTM, zajistil Zdeněk Vácha);

vnější změna č. 10/2020: 809 *Sbírka oborové dokumentace* - dar (Společnost Historie a rozvoj veřejné dopravy, z. s., zajistila Romana Petrunčíková);

vnější změna č. 11/2020: 853 *Sbírka železničních výkresů* - koupě (Bejenaru František, zajistila Romana Petrunčíková);

vnější změna č. 12/2020: 789 *Sbírka ikonografických pramenů k dějinám techniky a průmyslu* - koupě (Nový Miroslav, zajistil Zdeněk Vácha);

vnější změna č. 13/2020: 909 *Hep František - Sbírka cyklistických výkresů* - koupě (Hep František, zajistil Zdeněk Vácha);

vnější změna č. 14/2020: 809 *Sbírka oborové dokumentace* - koupě (Andrle František, zajistil Zdeněk Vácha);

vnější změna č. 15/2020: 807 *Sbírka výkresů, technické dokumentace, map a schemat* - koupě (Andrle František, zajistil Zdeněk Vácha);

- vnější změna č. 16/2020: 796 *Sbírka archiválií různé provenience* – koupě (Andrle František, zajistil Zdeněk Vácha);
- vnější změna č. 17/2020: 791 *Sbírka vzpomínek a rukopisů k dějinám techniky a průmyslu* – dar (Čižmář Zeno, zajistila Romana Petrunčíková);
- vnější změna č. 18/2020: 809 *Sbírka oborové dokumentace* – dar (Čižmář Zeno, zajistila Romana Petrunčíková);
- vnější změna č. 19/2020: 800 *Sbírka fotografií* – dar (Čižmář Zeno, zajistila Romana Petrunčíková);
- vnější změna č. 20/2020: 910 *Železniční opravny a strojírný České Velenice* (Vagónka Louny, a. s., zajistila Romana Petrunčíková);
- vnější změna č. 21/2020: 911 *Sedlák Jan, doc. RNDr., CSc.* – dar (Sedláková Marie, zajistil Zdeněk Vácha).

*III. 1. c) Při zpracování archivního materiálu byl identifikován a zaevidován archivní soubor:
908 Harley-Club Praha (vnější změna č. 5/2020, torzo fondu).*

III. 2. Zpracování a inventarizace archiválií

V průběhu roku 2020 byla prováděna především průběžná inventarizační práce v rámci rozsáhlejších archivních souborů:

- 697 *Sbírka průmyslových patentů* (OON, 5,0 bm, zpracováno průběžně);
- 738 *Výzkumný ústav matematických strojů* (Vácha, 0,3 bm, zpracováno průběžně);
- 749 *Sbírka fotografií a negativů (Sbírka LA)* (Patočka/Ulrich, rekonstrukce původní pomůcky po poškození materiálu při povodni 2002, zpětná identifikace 1900 snímků z 4990 položek. Identifikace probíhala zatím tam, kde se u snímku alespoň částečně dochovaly původní údaje);
- 791 *Sbírka vzpomínek a rukopisů k dějinám techniky a průmyslu (Kleplova sbírka)* (Lounová/Kerberová, vytvoření místního, jmenného, věcného a institucionálního rejstříku ke 46 svazkům/inventárním číslům. Celkem bylo vytvořeno 370 nových hesel místního, 445 hesel jmenného, 480 hesel věcného a 410 hesel institucionálního rejstříku);
- 807 *Sbírka plánů a výkresů* (Lounová, Patočka, 1,0 bm, práce na soupisu nezpracované části, průběžně);
- 809 *Sbírka oborové dokumentace* (Vácha, 1,9 bm a na dalších 50 bm pracováno průběžně);
- 825 *Poldi Kladno* (Lounová, 0,1 bm, práce na soupisu výkresové části fondu, průběžně);
- 898 *Závody přesného strojírenství Zlín* (Vácha 3,0 bm, zpracováno průběžně).

V roce 2020 byla vydána nová pomůcka ke Sbírce oborové dokumentace (NAD 809, místo AP 333 nově AP 334). Pomůcka byla aktualizována o sekci norem ČSN a poprvé vydána jako výstup z programu ELZA. Tamtéž byla zapracována původní pomůcka pro oblast auto-moto-velo v rozsahu 30,2 bm. V rámci zmíněné sbírky bylo pracováno s cca 44 bm nezpracovaných archiválií z oblasti auto-moto-velo a cca 6,0 bm nezpracovaných archiválií z oblasti centrální cenové politiky v období ČSSR.

Do programu ELZA byly přepsány informace k průběžně zpracované (hlavně v roce 2018) části fondu 895 ETA Hlinsko v rozsahu 3,3 bm. Do stejného programu byla převedena data o průběžně zpracované (v roce 2018) části fondu 738 Výzkumný ústav matematických strojů, jehož zpracování dále v roce 2020 probíhalo již v programu ELZA. Zpracování bude dokončeno, jakmile to funkcionality programu umožní. Od listopadu 2020 probíhala kontrola fondu 444 Prokop Miroslav a souběžně s tím doplňování původní pomůcky tak, aby bylo možné fond vykázat jako zpracovaný. Kontrola bude dokončena v roce 2021.

Kateřina Lounová se věnovala nezpracované části sbírky fotografií. V dílčích případech byly některé drobné celky přiřazeny k existujícím fondům, v jiných případech byly rekonstruovány jednotlivé akvizice či alespoň vytvořeny tematické celky. Romana Petrunčíková poté část takto vytvořených celků zkontrolovala a spolu se Zuzanou Nedbalovou připravila k fyzické očištění a přebalení do nekyselého obalového materiálu na specializovaném pracovišti.

III. 2. 1. ELZA

Na základě požadavku OAS MVČR (čj. MV-10958-1/AS-2017 ze dne 23. 1. 2017) byl vypracován Harmonogram implementace software pro tvorbu archivních pomůcek dle nových Základních pravidel. Harmonogram byl vypracován na základě certifikované Metodiky implementace pořádacího software ELZA v paměťových institucích. Fáze A a B proběhly z dílčí části již v roce 2018. Vzhledem k tomu, že ELZA byla v roce 2020 prozatím testována pouze vedoucím Archivu NTM (v rámci jeho činnosti v širší komisi projektu TAČR TB0200MV026 Vývoj software pro popis archiválií na základě Základních pravidel pro zpracování archiválií metodou PCP (ELZA), je fáze C (provoz a další rozvoj) předpokládána až na rok 2021 a další.

I v roce 2020 byl kladen důraz především na přípravu fáze D (migrace dat), kde se jedná o konverzi cca 260 pomůcek vyhotovených v jiném pořádacím software. V roce 2020 bylo převedeno (manuálně)

dalších 122 pomůcek, celkem je tak již převedeno 137 pomůcek. Probíhala příprava na automatickou migraci dat.

Elza byla v Archivu NTM instalována postupně od verze 1.2.2 do verze 1.4.0.

III. 3. Využívání archiválií, badatelské služby

V průběhu roku 2020 badatelna archivu nadále zajišťovala badatelské služby pro dvě oddělení, Archiv NTM a Archiv architektury při Muzeu architektury a stavitelství (MAS). Stejně jako v předchozím roce i v roce 2020 byla archivní badatelna otevřena pro veřejnost dva dny v týdnu (úterý a středa, 9:00 – 17:00). Do provozu badatelny citelně zasáhla pandemie nemoci COVID-19. K prvnímu uzavření došlo od 11. 3. do 30. 8. 2020. Následně byla studovna v provozu do 21. 10. 2020, kdy přišli badatelé naposledy. V posledním týdnu provozu byla zkrácena otevírací doba na 10:00 – 15:00. Poté bylo zavřeno až do konce roku. Během obou uzávěr byly nadále vyřizovány badatelské dotazy. V rámci Archivu NTM bylo v roce 2020 zaznamenáno celkem 65 návštěv (z toho 15 návštěv pracovníků NTM) 44 badatelů (z toho 7 pracovníků NTM). Ke studiu bylo předloženo 434 manipulačních jednotek či souborů ze 40 archivních souborů. Na přípravě materiálu badatelům a badatelkám se podílely všechny pracovnice a všichni pracovníci archivu. Celkem bylo zodpovězeno 106 dotazů týkajících se archivních fondů a sbírek.

V rámci MAS bylo zaznamenáno celkem 66 návštěv 56 badatelů. Ke studiu bylo předloženo 1143 manipulačních jednotek, obsahujících 15890 jednotlivin, z 83 archivních souborů. Na přípravě materiálu badatelům a badatelkám se podíleli oba pracovníci archivního pracoviště MAS. Celkem bylo zodpovězeno 145 dotazů týkajících se archivních fondů a sbírek.

IV. Stav archiválií

Z celkového počtu 605 archivních souborů, které Archiv NTM vede v základní evidenci NAD, je 256 (42,31%) archivních souborů nepoškozeno a 349 (57,68%) archivních souborů poškozeno (především: voda, tj. povodeň 2002 (203/34,06%), trhliny a přelomení (118/19,79%, křehkost a lámavost (107/17,95%) či prach (93/15,60%).

V roce 2020 byla zajištěna desinfekce cca 48,6 bm archiválií v kartonech a krabicích.

V průběhu roku 2020 byly do nových archivních obalů přebaleny archiválie v kartonech, resp. filmových krabicích v souhrnné metráži cca 36,4 bm.

Během roku 2020 bylo digitalizováno 8740 jednotlivin z 34 archivních souborů. Všechny digitální kopie mají statut kopií studijních. V rámci digitalizace se pokračovalo s průběžnou digitalizací materiálů ze Sbírký fotografií: jednalo se především o část negativů „1“ a „2“ a vybrané soubory pozitivů a fotoalba. Zároveň se pokračovalo v digitalizaci vybraných souborů i jednotlivin ze Sbírký grafiky a dalších archivních souborů. Vedle toho proběhla interní digitalizace 2 zvukových archiválií z fondu František Křižík (NAD 237); externí digitalizace 22 filmových archiválií z fondu František Křižík (NAD 237) a 27 filmových archiválií z fondu Sbírká fotografií (NAD 800).

Potřebná metadata pro digitalizované archiválie připravovali příslušní správci archivních souborů, administrativní úkony spojené s uhrazením poplatků za digitalizované archiválie a jejich následné předání badatelům zajišťoval pracovník badatelný Martin Ulrich. Případné publikování příslušných digitálních kopií archiválií bylo ošetřeno smluvně. V roce 2020 bylo realizováno celkem 6 smluv o užití reprodukcí archiválií, jejichž vyhotovení zajišťoval vedoucí archivu.

V. Konzervace a restaurování archiválií

V průběhu roku 2020 byla ve spolupráci s restaurátorským pracovištěm prováděna kontinuální očista negativů a diapozitivů evidovaných ve Sbírcé fotografií (NAD 800). Očištění a přebalení do nekyselého obalového materiálu pokračovalo u diapozitivů a zatím nezaevidovaných negativů, z nichž bylo do konce roku dokončeno 5178 kusů. K očištění a přebalení negativů došlo rovněž u fondu Votoček Emil (NAD 573) – jednalo se o 246 skleněných negativů o rozměrech 9x12 a 13x18 cm. V ostatních případech byly konzervátorské a restaurátorské zásahy prováděny pouze u jednotlivin (částečně i externě).

VI. Odborné aktivity Archivu NTM

VI. 1. Prezentační činnost

VI. 1. a) Podíl Archivu NTM na výstavách a expozicích NTM:

Všichni pracovníci archivu – rešeršní činnost, spolupráce při skenování a tvorbě metadat pro výstavy: Česká stopa v historii výpočetní techniky (25. 11. 2020 – 9. 5. 2021);

Archiv NTM se prezentoval na vlastních webových stránkách
<http://www.ntm.cz/archiv-knihovna/archiv-ntm>.

VI. 2. Účast na výzkumných a přednáškových akcích

VI. 2. a) Přednášky:

Vácha Zdeněk: Jak si Štěpař, Hanák & spol. pro závodní suspenzi dojeli Workshop České století motorismu II, TM Brno, 31. 8. 2020.

VI. 2. b) Granty a výzkumné projekty:

Patočka Jaromír – Vácha Zdeněk: účast na projektu *České století motorismu*, program NAKI MK ČR DG18P02OVV051;

Petruncíková Romana: účast na projektu *Tradiční městské stavitelství a stavební řemesla na přelomu 19. a 20. století*, program NAKI MK ČR DG18P02OVV038.

VI. 3. Bibliografie pracovníků

Vácha Zdeněk: Jak si Štěpař, Hanák & spol. pro závodní suspenzi dojeli In: Zouharová Dyková Sylvie, Fricová Jana (eds.): *České století motorismu II. Motorismus jako prostředek volného času*. TM Brno, 2020, s. 127–138.

Kliment Petr - Vácha Zdeněk - Petrik Josef, Popis archivu Poldi a jeho akvizice do NTM. In: *Tvář průmyslové doby. Poldi - lidé a jejich továrna*, NTM, 2020, s. 31–37.

VI. 4. Práce v interních orgánech NTM

Vácha Zdeněk – Redakční rada NTM, Rada pro sbírkotvornou činnost NTM

VI. 5. Pedagogická činnost pracovníků, exkurze

V roce 2020 nebyla v ANTM realizována žádná studentská praxe, resp. žádná exkurze.

VI. 6. Členství ve vědeckých a kulturních institucích, organizacích apod.

Vácha Zdeněk: člen skupiny specializovaných archivů v České archivní společnosti;

Vácha Zdeněk: člen širší komise projektu TAČR TB0200MV026 Vývoj software pro popis archiválií na základě Základních pravidel pro zpracování archiválií metodou PCP (ELZA);

Vácha Zdeněk: člen skupiny autorů Slovníku současné archivní terminologie (hesla pro oblast technické dokumentace).

VII. Ostatní činnost pracovníků archivu

Po celý rok 2020 byli archiváři Zdeněk Vácha a Romana Petruncíková rovněž do značené míry vytíženi úkoly spojenými s implementací elektronické spisové služby v NTM, včetně souvisejících modulů,

a přípravou integrace elektronické spisové služby s dalšími informačními systémy. Průběžně řešili nově vyvstalé situace a intenzivně komunikovali s dodavatelskou firmou. Zároveň jako lokální administrátoři řešili běžné provozní otázky, průběžně zaškolovali uživatele a metodičku spisové služby Šárku Novákovou (1. 1. – 31. 7. 2020), resp. metodika spisové služby Tomáše Uhlíka (od 1. 11. 2020). Dále se podíleli na vzniku metodických pokynů Komunikace prostřednictvím informačního systému datových schránek a Postup pro zadávání veřejných zakázek, shromažďovali podněty od uživatelů na vylepšení funkčnosti elektronické spisové služby a jednotlivých navazujících modulů. Vůči dodavateli vystupovali jako kontrolori závazků obsažených ve smlouvě. Dokončení integrace elektronické spisové služby s dalšími informačními systémy se předpokládá během roku 2021.

V rámci řešení delimitace nepotřebných knih z původní archivní knihovny byla řešen převod části vybraných knih do SOKA Tachov, smlouva bude podepsána v roce 2021. Připravuje se oslovení dalších institucí.

PhDr. Zdeněk Vácha, vedoucí Archivu Národního technického muzea
dne 25. 2. 2021